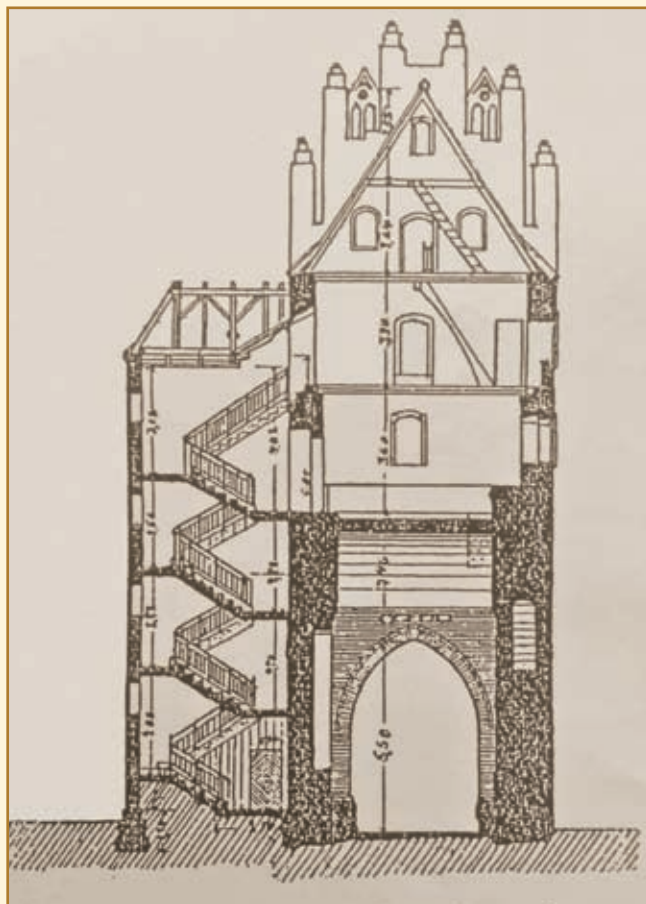

POCZĄTKI MUZEUM

Zainteresowanie historią regionalną i pasje kolekcjonerskie ujawniły się w Strzelcach na początku XX wieku. Wkład w ich rozwój wniósł dr Paul Müller (1878-1957), wyższy nauczyciel i dyrektor Gimnazjum Miejskiego. Zyskał sławę miłośnika historii regionalnej, stworzył zbiór legend i opowiadań z ziemi strzeleckiej oraz napisał powieść opartą na motywach regionalnych. Swoje pasje realizował jako członek Towarzystwa Historii Nowej Marchii i redaktor kalendarza „Heimatkalender für den Kreis Friedeberg”. Zainicjował powstanie miejskiej kolekcji krajoznawczej, a następnie organizował muzeum i był jego kierownikiem. Placówka została otwarta w niedzielę 7 września 1919 r. Inauguracyjne mowy w ratuszu wygłosili poseł Lindenau, dr Müller i landrat powiatu strzeleckiego Friedel Scheck.

SIEDZIBA MUZEUM

Starania o znalezienie odpowiedniego miejsca dla zbiorów zostały poparte przez burmistrza dr. Franza Heydera (1865-1919). Na siedzibę muzeum wybrano Bramę Młyńską, która została wzniesiona pod koniec XIII w. Budowla była wówczas nieużytkowana i znajdowała się w złym stanie. Projekt remontu i adaptacji wykonał radca budowlany Hugo Prejawa (1854-1926). Zgodnie z jego założeniem w latach 1915-1916 przy elewacji Bramy Młyńskiej, wzdłuż muru miejskiego dodano modernistyczny, prostopadłościenny budynek z klatką schodową. W obrębie bramy wprowadzono nowe stropy, deskowe podłogi i wykonano odcinkowo zamknięte otwory okienne w blendach po stronie zachodniej oraz pojedyncze okna w pozostałych elewacjach. Jednocześnie poddano restauracji wykusz, zachowując drewniane schody i zlikwidowano otwarte ganek w części wschodniej. Zarazem wymalowano wnętrza budynku dekoracjami ściennymi. Wyposażono też każde z pomieszczeń w przeniesione z kamienic piece kaflowe oraz dwie pary późnobarokowych, dwuskrzydłowych drzwi. Prace remontowe zakończono w 1916 r. W związku z dynamicznym rozwojem muzeum, w 1926 r. władze miejskie dokonały zakupu XVIII-wiecznej, ryglowej kamieniczki posadowionej przy Bramie Młyńskiej. W ramach adaptacji skomunikowano budynek z klatką schodową. Obiekt niestety nie przetrwał do dzisiaj.

ZBIORY

Muzeum w Strzelcach znane było z cennej kolekcji zabytków pradziejowych, pochodzących z około 150 znalezisk z terenu miasta i powiatu strzeleckiego oraz powiatów choszczeńskiego i gorzowskiego. Zbiór z epoki kamienia uchodził za najliczniejszy w regionie i był ceniony za jakość i różnorodność. W zespole zabytków neolitycznych znajdowały się m.in. duża i mała siekierka ze Strzelca, fragment siekierki krzemiennej i skrobak z Gardzka, toperek i siekierka z Dobięgniewa, siekierka z Głębozka, toperek z Sokółka, toperek, siekierka i osetka z Chełmu Drezdeneckiego, a także siekierka z Dankowa. Ze znaleziska w Brzozie z 1923 r. prezentowany był skarb brązowych bransolet z okresu kultury łużyckiej. Z tego samego okresu pochodziły fragmenty naczyń z Brzozy i Gardzka. W zbiorach znajdowała się też urna popielnicowa z cmentarzyska z okresu kultury przeworskiej w Gardzku. Z kolei z okresu wpływów rzymskich pochodziły urny z Buszowa, Długiego i Gardzka oraz przęśliki gliniane z Łęgowa. Z okresu wczesnohistorycznego - fragmenty naczyń z Gardzka i Lichenia.

Do najstarszych zabytków sztuki sakralnej należała XIII-wieczna, terakotowa figurka z Goszczanowca, prawdopodobnie przedstawiająca św. Barbarę. Najcenniejszym eksponatem w zbiorach był ołtarz z Będargowa. Tryptyk powstał na początku XVI w. W centralnej części umieszczono figury: św. Jakuba, św. Katarzyny i św. Barbary. W skrzydłach bocznych zaprezentowano mniejsze figury apostołów. Postacie zostały wykonane w drewnie lipowym jako polichromowane i złocone.

Zachowały się też częściowo złocone tła figur z inskrypcjami zawierającymi imiona apostołów. Kolejnym eksponatem był ołtarz z kościoła w Lubiatowie z XVI w. Został wykonany w drewnie lipowym, jako polichromowany i złocony. W trzech zachowanych skrzydłach znajdują się płaskorzeźbione kwatery z ewangelistami: Janem, Łukaszem i Mateuszem. Na ich odwrocie umieszczono malowane sceny pasyjne wykonane w technice tempery. Jedno z nich jest sygnowane: „I.L.M.I.”. Do zbiorów należały też krucyfiks z kościoła w Niepołtoku i figura Madonny z Dzieciątkiem. Z kolei z kościoła farnego w Strzelcach pochodził rzeźbiony kapitel kolumny. Szczególne miejsce wśród zbiorów sztuki sakralnej zajmowały przedmioty wykonane z cyny. Do cenniejszych zabytków należała misa chrzcielna z Przynotecka z 1743 r., misa chrzcielna z kościoła w Santocznie oraz kielich i sześciokątna butla na wodę lub wino z kościoła w Przyłęgu. Uzupełnieniem zbioru

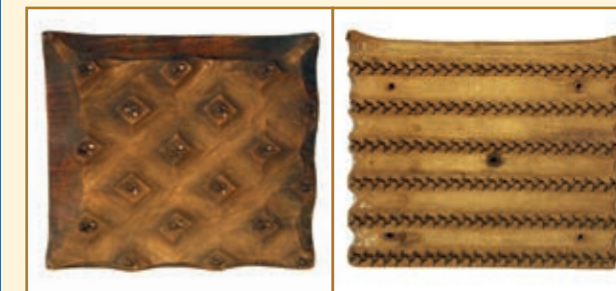

Tekst: Błażej Skaziński

Fotografie: Lech Dominik, Dominika Siemińska, Przemysław Kołosowski

Ilustracje: Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim, Urząd Miejski w Strzelcach Krajeńskich

Literatura: P. Müller, Vom Friedeberger Heimatmuseum, „Heimatkalender für den Kreis Friedeberg”, 5, 1920; H. Prejawa, Das Mühlenthor in Friedeberg Nm., „Heimatkalender für den Kreis Friedeberg” 3, 1918; E. Rymar, Strzelce (Krajeńskie) i okolice na przestrzeni wieków (do 1945 roku), Strzelce Krajeńskie 2011; B. Skaziński, Lubuskie Carcassonne. Średniowieczne fortyfikacje Strzelca Krajeńskiego, Strzelce Krajeńskie 2009; B. Skaziński, Muzeum w Strzelcach Krajeńskich, [w:] Strzelce Krajeńskie. Studia i szkice historyczne, Strzelce Krajeńskie 2016.

Wykonano na zlecenie

Urzędu Miejskiego w Strzelcach Krajeńskich
Aleja Wolności 48, 66-500 Strzelce Krajeńskie
tel. 95 763 11 30, e-mail: urząd@strzelce.pl,
www.strzelce.pl

STRZELCE KRAJEŃSKIE
OCZAROWUJĄ!

2018

był późnośredniowieczny ornat z kościoła w Ogardach, zdobiony haftowanym, stylizowanym wyobrażeniem pary gołębi oraz skaczących jeleni.

Ważnym zespołem zabytków były lada cechowe, z których siedem znajduje się obecnie w zbiorach Muzeum Lubuskiego w Gorzowie Wlkp. Drewniane skrzynki z wewnętrznymi przegrodami, niekiedy polichromowane, dekorowane żelaznymi aplikacjami, z masywnymi zamkami i sztycami, wykorzystywane były przez cechy rzemieślnicze do przechowywania dokumentów, tłoków pieczętnych, insygniów władzy i pieniędzy. Na uwagę zasługują dwie lada należące do cechu szewców z lat 1761 i 1800 r. Pierwsza z nich jest polichromowana, z przedstawieniami butów i inskrypcją zawierającą datę fundacji. Druga posiada inskrypcję z nazwiskami fundatorów i datą roczną. Do ciekawszych należy również lada z 1771 r. oraz lada z zamkiem na trzy klucze.

Lada cechu stolarzy, znacznie skromniejsza, posiada na wieku inkrustowany mosiądzem emblemat złożony z narzędzi charakterystycznych dla tej profesji.

Wśród mebli na uwagę zasługiwała klasycystyczna szafa z początku XIX w. podarowana do zbiorów przez archidiacona strzeleckiego Melhorna. W obrębie ekspozycji prezentowane były skrzynie, sofy, stoły, fotele i krzesła. Unikalny charakter posiadało dębowe krzesło z oparciami bocznymi oraz rzadki, rozkładany stół kłapowy.

Do dzieł malarstwa należy zaliczyć strzeleckie portrety małżeństwa Klettner i zastępcy dyrektora szkoły Gerlacha. Kolekcję uzupełniały prace strzeleckich malarzy, rysowników i grafików: Antona Bartza (1891-1924), Reinholda Breßlera (1868-1945), czy malarza cesarskiego profesora Ludwiga Nostera (1859-1910). Obrazy Nostera eksponowane były w strzeleckim muzeum, kościele farnym i urzędach, w tym naturalnej wielkości portret cesarza Wilhelma II prezentowany w sali obrad rady

w 1700 r. oraz holenderski modlitewnik z XVII w. Do wyjątkowych należał ilustrowany miedziorytami dziennik podróżny Kastena ze Strzelca, ze zbiorem widoków pochodzących z terenu Niemiec, Szwajcarii, Tyrolu i Węgier.

Na uwagę zasługiwały również miedziorytnicze przedstawienia Fryderyka II autorstwa P. Haasa i G. W. Hoffmanna. Patriotyczny charakter posiadała scena przysięgi na Konstytucję króla pruskiego Fryderyka Wilhelma IV. Z historią regionalną związane były miedzioryty i faksymile rysunków z przedstawieniami panoram Strzelec i Dobięgniewa oraz plan twierdzy w Dreźnie. Szttychy zostały wydane w oficynie Mateusza Meriana St. we Frankfurcie nad Menem w 1652 r. Pozostałe widoki to faksymile rysunków autorstwa Daniela Petzolda z lat 1710-1715, opublikowane w monograficznej tece w 1913 r.

ratusza. Wszystkie jego dzieła zostały zniszczone lub rozproszone w wyniku działań wojennych. W zbiorach muzeum ważne miejsce zajmowały dokumenty cechowe oraz prywatne, starodruki i odbitki miedziorytnicze. Do cenniejszych należała Biblia wydana

POWOJENNE LOSY ZABYTEKÓW

29 stycznia 1945 r. miasto zostało zajęte przez Armię Czerwoną. Mienie publiczne i prywatne zostało wystawione na pastwę zwycięzców, a następnie maruderów i szabrowników. Losy większości zabytków muzealnych pozostają nieznane. Wiele z nich uległo zniszczeniu i rabunkowi. Po ustanowieniu polskiej administracji tylko część zabytków została zabezpieczona przez Starostwo Powiatowe w Strzelcach. Średniowieczny ołtarz z Będargowa został przekazany do zbiorów Muzeum Miejskiego w Szczecinie (ob. Muzeum Narodowe w Szczecinie). Największą liczbę eksponatów przekazano między 1 a 22 lipca 1946 r. na rzecz Muzeum Ziemi Lubuskiej w Gorzowie Wlkp. (ob. Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta w Gorzowie Wlkp.). Wykaz muzealiów sporządzony 22 lipca 1946 r. obejmował następujące eksponaty: „rzeźby w drewnie w. XVI polichromowane (4 poz.); płaskorzeźby polichromowane: w. XVI w drzewie (4 poz.); naczynia cynowe w. XVIII (11 poz.); skrzynki drewniane (2 poz.); ręcznie kute żelazo (5 poz.); dwie maczugi; cep; dwa wiadra z płótna obity skóra; wiadro z kory; broń (dwa pistolety XVIII w. i dwie dzidy); urny – okres od 1200 do 2000 prąsłowiańska kultura łużycka (15 poz., w tym poz. 10 obejmowała 8 szt., poz. 11 – 2 szt., poz. 14 – szt. i poz. 15 – 3 szt.); żarna (3 poz., w tym dwa żarna i dwie osetki)”.

W zbiorach gorzowskiego muzeum znajdują się też inne zabytki pochodzące z muzeum w Strzelcach. Jest to zbiór dziewięciu XIX-wiecznych klocków do drukowania tkanin z farbiarni strzeleckiej, lada cechowe i Biblia z adnotacją Wilhelma Klettke oraz pieczęcią

własnościową. Z tego samego źródła pochodzą strzeleckie zabytki sfragistyki: tłok pieczętny cechu szewców z 1709 r., tłok pieczętny cechu murarzy z 1736 r. i Sądu Powiatowego.

21 maja 1947 r. zbiory prehistoryczne zostały przekazane do Muzeum Prehistorycznego w Poznaniu (ob. Muzeum Archeologiczne w Poznaniu). Następnie większość muzealiów trafiła do Muzeum Okręgowego w Zielonej Górze (zbiory ob. w Muzeum Środkowego Nadodrza z siedzibą w Świdnicy k. Zielonej Góry). W 1960 r. w Muzeum Okręgowym w Zielonej Górze otwarto stałą wystawę, obejmującą również zabytki pradziejowe pochodzące z dawnych muzeów regionalnych w Gorzowie i Strzelcach. Część muzealiów, a także karty zabytków, pozostała w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu.

Dawne muzeum
w Strzelcach Krajeńskich

Gmina
Strzelce Krajeńskie

